

Bildningsförvaltningen
Kristofer Fagerström

Utbildningsnämnden

Utredning avseende hur Luciafirande och sommaravslutningar vid kommunala förskolor och skolor ska kunna firas med vårdnadshavare inbjudna

Bakgrund

Utbildningsnämnden antog den 29 januari 2025 (§ 13) ett ordförandeförslag om luciafirande och skolavslutningar vid kommunala förskolor och skolor. Ordförandeförslaget innebar att bildningsförvaltningen fick ”i uppdrag att ta fram ett förslag för att tillse vårdnadshavares möjlighet att delta i Luciafiranden och gemensamma skolavslutningar vid Danderyds kommunala förskolor och skolor.”

Nedan svarar bildningsförvaltningen på uppdraget genom en utredning som innehåller följande delar:

- juridiska aspekter om ansvarsfördelning i förskola och skola,
- förskolors och skolors nuvarande sätt att hantera traditioner och ceremonier (lucia och sommaravslutning) i Danderyd samt
- möjligheter till föräldrainflytande via forum för samråd.

Slutligen presenteras även ett förslag till hur Danderyds kommunala förskolor och skolor kan hantera luciafirande och sommaravslutningar framgent.

Bildningsförvaltningen
Kristofer Fagerström

Bildningsförvaltningens utredning

1. Övergripande om juridisk ansvarsfördelning i förskola och skola

I skollagens andra kapitel, "Huvudmän och ansvarsfördelning" slås det fast att det är huvudmannen som ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i skollagen, föreskrifter och bestämmelser som kan finnas i andra författningar. Det är således klarlagt att huvudmannen – i detta fall Danderyds kommun - har det övergripande ansvaret för utbildningen som äger rum på kommunala förskolor och skolor i Danderyds kommun.

Det tillfaller dock den enskilde rektorn att leda och samordna det pedagogiska arbetet på respektive enhet. Det är också rektors ansvar att besluta om sin enhets inre organisation.¹ I det ansvar som rektor har att fungera som ledare och samordnare av det pedagogiska arbetet ingår att denne också fattar de beslut som ett sådant ansvar kräver. Det är mot bakgrund av detta som bestämmelsen om "inre organisation" ska förstås. Rektor kan exempelvis fatta beslut om personalens ansvarsområden, schemaläggning, barnens och elevernas klass- och/eller gruppindelning, samt när vårdnadshavare ska ges rätt eller begränsas att besöka och delta i en förskolas/skolas verksamhet.

JO uttalade sig i mål nr 7209-15 på följande vis:

När det gäller ordnings-, säkerhets- eller verksamhetsskäl ligger ansvaret för dessa frågor inom en skolenhets inre organisation. Det är därför en av rektors uppgifter att bedöma dessa skäl när något händer inom rektorns skolenhet. Av flertalet beslut från bland annat JO framgår att utomstående tillträde till en skola är en ordningsfråga som det ankommer på skolans ledning att ta ställning till.²

Noterbart är att det ansvar och de arbetsuppgifter som rektorn har enligt skollagen och andra författningar inte kan inskränkas av huvudmannen i en arbetsbeskrivning eller liknande. Rektor har en självständig ställning genom sitt ledningsansvar och sin beslutanderätt.

1.1 Annan lagstiftning och regelverk i förskola och skola

Utöver skollag och läroplaner behöver rektor och huvudman för verksamheterna även förhålla sig till andra lagar och regelverk så som till

¹ Skollagen (2010:800) 2:9-2:10.

² JO 7209-2015

Bildningsförvaltningen
Kristofer Fagerström

exempel föräldrabalken, arbetsmiljölagen, dataskyddsförordningen (GDPR) och lokalt utfärdade och av rektor beslutade ordningsregler (se ovan).

Föräldrabalken reglerar ansvaret som övergår från föräldrarna till förskolan och skolan under den tid barnen och eleverna befinner sig i verksamheten. Arbetsmiljölagen skyddar elevernas arbetsmiljö och dataskyddsförordningen styr behandlingen av barns och elevers personuppgifter.

- **Dataskyddslagstiftningen, GDPR**

All slags information som direkt eller indirekt kan knytas till en fysisk person som är i livet räknas enligt dataskyddsförordningen som personuppgifter. Som personuppgifter räknas fotografier, filmer och ljudupptagningar.

Barn kan ha svårare att förutse riskerna med att lämna ifrån sig uppgifter och att förstå vilken rätt till skydd de har för sina uppgifter. Därför anses personuppgifter om barn särskilt skyddsvärda i dataskyddslagstiftningen och omfattas av högre krav.

- **Ordningsregler**

Rektor beslutar om de ordningsregler³ som ska finnas vid varje skolenhet och har möjlighet att utfärda fotoförbud i verksamheten. Om skolenheten inte har utfärdat ett förbud, får vårdnadshavare fotografera och filma under ett skolsammanhang. Det finns däremot regler om hur man får sprida bilder där andra människor syns. Rektor behöver informera vårdnadshavare om vilka ordningsregler och förhållningsregler som gäller i samband med besök i verksamheten.

2. Traditioner och ceremonier i Danderyds kommunala förskolor och skolor

I förskolans och skolans uppdrag ingår att överföra och utveckla ett kulturarv – värden, traditioner och historia, språk och kunskaper – från en generation till nästa. Läroplanerna för förskoleklass, grundskola, anpassad grundskola och fritidshem anger att ”medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.”⁴

Danderyds kommunala förskolor och skolor är rika på traditioner, både nationella, kommungemensamma och lokala för den egna enheten. Exempel på några traditioner som firas är Nobeldagsfirande, förskolans dag, skolbesök på Djursholms slott i årskurs tre med mera.

³ Skollagen (2010:800) 5:5.

⁴ Läroplan för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet, Avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmänsklighet.

Bildningsförvaltningen
Kristofer Fagerström

- Förskola

Förskolan i Danderyds kommun har ingen formell sommaravslutning eftersom verksamheten inte har en längre sommarledighet såsom i skolan, däremot uppmärksammas övergången till sommar och att en grupp barn ska börja skolan till hösten. Det sker genom till exempel en sommarfest, vernissage, mingel, avslutningsmiddag, konsert eller en picknick. 2024 genomförde samtliga kommunala förskolor en vårterminsavslutning med olika innehåll och vid samtliga tillfällen var vårdnadshavare inbjudna att närvara och delta.

De kommunala förskolorna har inte bjudit in vårdnadshavare till gemensamt luciafirande de senaste åren. Under pandemin fanns det ett uppenbart skäl, förskolorna förhöll sig till folkhälsomyndighetens råd om att minska smittspridning. Att man föregående år inte bjöd in till luciafirande med vårdnadshavare beror på att en del barn upplever stress och otrygghet när många, för de okända vuxna, samlas på en begränsad yta på förskolan. Dessutom finns det en problematik vid filmning och fotografering, en problematik som dels handlar om GDPR, dels om att hantera barn som har skyddad identitet.

Förskolorna arbetar med att ha ett nära och förtroendefullt samarbete med barnens vårdnadshavare. Samtliga förskolor bjuder in till föräldraråd för föräldrarepresentanter samt även olika former av "öppna samråd", till exempel frukost med vårdnadshavare med mera. Därtill använder samtliga kommunala förskolor kommunikationsappen Tyra. Genom den kan vårdnadshavare komma närmare verksamheten och barnets läroprocesser via bilder, filmer och annan dokumentation.

- Skola

Sommaravslutningarna i skolan skiljer sig åt mellan olika stadier och årskurser. Generellt gäller att vårdnadshavare bjuds in att delta, men det kan ibland finnas vissa logistiska begränsningar vad gäller antalet platser –detta kan gälla då avslutningarna hålls inomhus. Därför behöver man ibland hålla avslutningar med olika målgrupper, elever och vårdnadshavare vid olika tillfällen. Oavsett vilket vinnlägger sig skolorna alltid om att kommunicera med vårdnadshavare i god tid så att alla är införstådda med vad som gäller.

Luciafirande genomförs oftast i låg- och mellanstadiet. Av vädermässiga skäl genomförs luciafirande inomhus och då finns det inte sällan platsmässiga begränsningar. Exempel på detta är Vasaskolan som firar traditionsenligt i Djursholms kapell, en lokal som inte rymmer plats för såväl elever som deras vårdnadshavare. Det finns i dagsläget endast någon enstaka årskurs som har tradition av Luciafirande med vårdnadshavare som närvarande åskådare.

Bildningsförvaltningen
Kristofer Fagerström

3. Föräldrainflytande via forum för samråd i förskola och skola

Enligt skollagen 4 kap. 13 § ska det vid varje förskole- och skolenhet finnas ett eller flera forum för samråd med barnen, eleverna och vårdnadshavare. Det är rektor som ansvarar för att det finns forum för samråd. I samrådet ska sådana frågor behandlas som är viktiga för enhetens verksamhet och som kan ha betydelse för barnen, eleverna och vårdnadshavarna. Inom ramen för dessa forum ska barnen, eleverna och vårdnadshavarna informeras om förslag till beslut i sådana frågor som ska behandlas där och ges tillfälle att komma med synpunkter innan beslut fattas.

Inom forum för samråd kan rektor samverka med vårdnadshavare om hur och var traditioner som luciafirande och sommaravslutning ska firas och uppmärksammas.

Bildningsförvaltningens bedömning

Rektor leder det pedagogiska arbetet och beslutar om sin inre organisation. Rektor beslutar därmed om omständigheterna kring termins- och läsårsavslutningar, verksamheternas traditioner samt hur och när vårdnadshavare ska erbjudas att närvara i verksamheten.

Utbildningsnämnden uppdrar till den kommunala förskolan och skolan i Danderyd, inom ramen för forum för samråd eller annan form av organiserad föräldrasamverkan, att finna lösningar så att vårdnadshavare får möjlighet att delta i Luciafiranden och gemensamma skolavslutningar framgent.

Bildningsförvaltningen bedömer dock att det inte går att detaljreglera exakt hur detta ska ske på respektive förskola och skola, för detta kan se mycket olika ut beroende på enhetens storlek, lokalers beskaffenhet och barnens/elevernas ålder och mognad.

För att ett luciafirande och/eller en sommaravslutning där vårdnadshavare är närvarande ska kunna ske på ett sätt som inte bryter mot någon lag eller äventyrar barns och/eller elevers trygghet och säkerhet måste följande beaktas:

- **Rektor har ett ansvar att informera vårdnadshavare om vilka ordningsregler som gäller på enheten. Vårdnadshavare och andra närvarande personer måste givetvis alltid respektera de av rektor bestämda ordningsreglerna som gäller på enheten.** Detta gäller bland annat, men inte bara, enhetens regler för fotografering av barn och elever. I sammanhanget ska det påminnas om att varken förskolor eller skolor är en allmän plats så tillträdet till förskolans och skolans lokaler är beroende av enhetens regler. För att tydliggöra och stödja rektorernas beslut om fotografering, filmning och ljudupptagning i förskola och skola och för att skydda barns och elevers personliga integritet ska bildningsförvaltningen ta

Bildningsförvaltningen
Kristofer Fagerström

fram information som publiceras på kommunens hemsida och Schoolsoft (skolan) respektive Tyra (förskolan).

- **Särskild hänsyn ska tas till barn och elever med skyddad identitet.** Det är av största vikt att förskolan och skolan är en trygg plats för alla, inklusive barn/elever med skyddad identitet. Därför måste rektor alltid kunna säkerställa att ett gemensamt firande med vårdnadshavare kan genomföras utan att barn och elevers säkerhet och trygghet äventyras. I synnerhet gäller detta för barn och elever med skyddad identitet.
- **Vid firande som innebär platsmässiga och/eller andra begränsningar kan vissa målgrupper behöva prioriteras.** Det är givetvis eftersträvaransvärt att alla vårdnadshavare som vill ska få delta i ett gemensamt firande, men ibland kan begränsningar behöva gälla. Rektor beslutar, efter samråd med vårdnadshavare, om vilka regler och eventuella begränsningar som ska gälla vid respektive firande.

Johannes Pålsson
Bildningsdirektör

Bilagor

1. Ordförandeförslag om att Utbildningsnämnden uppdrar till bildningsförvaltningen att ta fram ett förslag för att tillse att våra kommunala förskolor och skolor genomför Luciafirande och gemensam avslutningsceremoni inför sommaren dit också vårdnadshavare bjuds in